

Lärobildningens problem

Hur bildas lära i kyrkan? Å ena sidan är lärobildning en pågående process av bön, undervisning av den växande generationen, predikan, bokskrivande och samtal inom hela gemenskapen av troende, dessutom en process där åtskilligt lämnas svävande och odefinierat, eftersom det finns gränser för vad som kan och bör formuleras i bindande lärobeslut. Å andra sidan finns det gränspunkter och avgörande händelser i den processen, där t.ex. ett biskopskoncilium som det i Nicæa år 325 fattar avgörande beslut om läroformuleringar som påverkar kristna i alla följande sekler. I sanningarnas hierarki kommer de kristologiska vägval som gjordes där alltid att ligga mycket högt.

Man kunde ta ett mindre exempel på betydelsen av formulerad lära: den svenska Katekesutvecklingen av år 1878 med sina 268 frågor och svar utifrån Martin Luthers Lilla katekes, som var folkskolans lärobok i kristendomskunskap till 1919. Den hade inte karaktären av högnormativt koncilieslut, men hade ändå en läromässig tyngd. Man kan se dess publicering och användning som ett exempel på växelspelet mellan läroledarnas formulerade beslut och trosgemenskapens reception av dem.

År 1993 firade Svenska kyrkan 400-årsjubileet av Uppsala mötes beslut 1593 med ett Jubelår. Till detta år gav Centralstyrelsen ut den stora boken Befrielsen. Stora boken om kristen tro (Verbum 1993). Men det är talande att denna av redaktionen karakteriseras som »ett tidsdokument», »en samtalsbok», och att man i förordet skriver att »studiecirkeln eller samtalsgruppen är bokens mest näringsrika jordmån». Stora boken är inte och avser inte att vara en normerande sammanfattning av Svenska kyrkans lära.

Skulle Svenska kyrkan som den romerskkatolska kunna ge ut en omfattande vuxenkatekes på åttahundra sidor som auktoritativt fastställer att detta och detta är Svenska kyrkans lära? Skulle den ens vilja göra det? Nej, genren »normerande lära» finns nästan inte längre i vår kyrka som den gjorde under reformationens och ortodoxins århundraden. Publiceras vuxenkatekeser eller läroböcker i tro uppfattas de som personliga åsikter och tolkningar – ingen kan tala för helheten. Och den försiktigheten svarar mot en empirisk verklighet av olikhet och konflikt inom kyrkan, också beträffande det centrala i läran. Denna frånvaro av normativitet är ett fattigdomsbevis, en brist på genomtänkthet och djup förankring i trons tradition, och en brist på institutioner och metoder att gripa sig an läroformulerandets ofrånkomliga uppgift.

Å andra sidan – när man ser på de kyrkoledningens förfallsperioder som den europeiska reformationen var en reaktion mot, då får man tacka Gud för att de värsta innehavarna av Petrusämbetet med all sin personliga

maktlystnad i alla fall inte hade någon ambition att förändra läran till något nytt och bättre. En kyrka i inre förfall ska inte syssla med läroformulering utan föregående omvändelse. Tänker man sig in i möjligheten att kyrkomötets Läronämnd eller dess (och centralstyrelsens) Teologiska kommitté idag skulle vara den instans som kontinuerligt formulerar och fastlägger vår kyrkas lära, då blir man tacksam för att vår kyrka inte har vare sig seden eller instansen i fråga.

Det finns dock en adekvat och riktig läroutveckling i kyrkan, som John Henry Newman påminde sina protestantiska samtida om, när de kritiserade all traditionsutveckling som något av ett avfall. Men den är inte detsamma som att kyrkan i varje generation fritt väljer och vrakar i det hon fått från förr och hittar på nytt i stället, utan utvecklingen består i att hon måste svara på sin tids frågor och sätt att tänka utifrån den oföränderliga grunden i Uppenbarelsen. I de kyrkor i norra Europa som på 1500-talet separerade från påvedömet i renlärighetens och bibeltrohetens namn sägs det ofta att kyrkan är semper reformanda (alltid till att reformera) och uppfattar gärna sin förändringsbenägenhet som en högre grad av ödmjukhet och lyhördhet för Gud. Men att kyrkan är semper reformanda ska inte missuppfattas som att hon ständigt måste förändras och nyformulera sin tro från nära nog noll. Reformation betyder att re-(åter)formas till större och djupare enhet med uppenbarelsens källsprång, och är alltså en rörelse ad fontes (till källorna) inte ad astra (till stjärnorna)!

Problemet är dubbelt: det kan finnas både för mycket och för litet av lärobildning. För mycket i meningen att man utan tillräcklig förberedelse och visdom vill gripa in och styra vilket innehåll som ska anses vara normerande lära. Som om diverse kommittéer i den kyrkliga beslutsapparaten hade kompetens eller rättighet att fortlöpande förändra läran. Ett välkänt exempel i Svenska kyrkan är (först) kollektbönernas förändring mot att så mycket det går undvika att i gudstjänsten kalla Gud för Fader, Son, Herre, Allsmäktig – något som i längden naturligtvis förändrar kyrkans sätt att tala om och tro på Gud.

Men det kan också finnas för litet av lärobildning. Då avses inte i första hand sådant som att Svenska kyrkan har en inbyggd oklarhet i hur man fattar beslut i lärofrågor annat än s.a.s. i efterskott, i relation till i kyrkomötet framlagda förslag som berör läran. Där har man t.o.m. ganska nyligen gett biskoparna något av en vetorätt i lärofrågor, och så minskat kyrkomötets befogenheter att göra snabba läroförändringar (som Hans-Olof Andrén skrev om i SPT nr 26/2011).

Nej, problemet är när vagheten och laissezfaire- attityden till den egna trosgrunden blir så allmän och självklar att ingen kan eller får säga: det här är vad kyrkan lär. Biskopar och domkapitel uppfattar sig inte behöva eller kunna kontrollera vilka friheter lokala präster och församlingar tar sig i sina gudstjänster eller predikningar och andra offentliga yttranden, utom i något enstaka, synnerligen graverande fall. Det viktiga har förskjutits från vad en

präst lär till hur han betar sig. Vad man tror och lär har blivit en privatsak, medan lojalitet mot styrande instansers senare beslut är avgörande för fortsatt behörighet att utöva prästämbetet.

Mot den utvecklingen måste man hävda att läran och lärobildningen är för viktig i en kyrka för att släppas ner till den enbart privata sfären. Kyrkan måste våga tala lärans språk, sin egen tros språk, om hon inte ska förlora det. Även här är det sant att det språk man aldrig eller mycket sällan talar det förtvinar. Kan kyrkan till slut bara yttra sig om hjälp till behövande, miljöansvar och mänskliga rättigheter i andra länder, men aldrig tala om Gud och vad han har gjort för oss genom sin Son, Jesus Kristus, då riskerar hon att förvandlas till en socialtisk påtryckargrupp som alla andra. Att frimodigt tala om sin tro och fördjupa sig i sin lära är uppgiften för en kyrka som »inte skäms för evangeliet», utan vet att den sanningen ska göra oss fria.